

INTERIM

INBURGEREN

V E R E N I G I N G R E S P O N D E O

INHOUDSOPGAVE

Inleiding, Jan Kroesen	2
Een verhaal van een vluchteling, Samir Maglajic	4
Verhalen van inburgering Anneke Kroesen-Bos	8
Burgerschap, Integratie in de Nederlandse samenleving, bewoners en bijkomers, Otto Kroesen	14
Uit het bestuur, Otto Kroesen	23
Achterpagina	26

INLEIDING

Geachte lezer, lezeres, lieve vrienden,

Opnieuw is er een Interim uit. Het negende nummer in de reeks. Zeer tegen mijn wil in later dan de bedoeling was. Intensieve mantelzorgactiviteiten gedurende de afgelopen maanden leidden ertoe dat deze Interim later uitkomt dan mijn bedoeling was. Voor een belangrijk deel behoren deze nu tot het verleden.

De titel van dit nummer: Inburgeren. Het gehele nummer is een terugblik op de najaarsbijeenkomst van het jaar 2016. Verschillende mensen hebben hun bijdrage geleverd.

Allereerst is dat natuurlijk Samir Maglajic, afkomstig uit voormalig Joegoslavië. De weergave van zijn verhaal, waarmee hij een actuele introductie leverde aan het onderwerp van de bijeenkomst. Zijn bijdrage is een samenstel van gedeelten uit zijn boek 'Nederland door de ogen van een vluchteling' en mijn aantekeningen van zijn inleidende verhaal. Beide zijn dooreengevlochten tot 'Een verhaal van een vluchteling', dat voor de deelnemers aan de bijeenkomst herkenbaar zal zijn. Dat er oorlogen ontstonden tussen de volkeren op de Balkan beschrijft hij als een onbegrijpelijke en onaangename verrassing. Een eufemisme wanneer je hoort en leest in zijn bijdrage hoe mensen die tot die tijd vredig als burens hadden samengeleefd bleken bijna van het ene moment op het andere, bereid om elkaar naar het leven te staan. De wreedheden van die gebeurtenissen werden in de Nederlandse pers breed uitgemeten. Het gebeurde tegen alle verwachting in. De beroemde brug van Mostar, kapotgeschoten in 1993 en herbouwd door (sic!) Turkije is het treurige symbool geworden van een terugval van beschaving naar strijd. Het leverde een stroom van vluchtelingen op naar de landen van West-Europa, waaronder ook Nederland.

In al die vreemde landen moest men inburgeren. Toentertijd nog een nieuwe term. Verschillende nationaliteiten kwamen/komen elkaar daar tegen. Uit de eerste hand vertelt Anneke Kroesen-Bos hoe zij daar meemaakte van de vervreemding van de mensen van zichzelf en van hun overgeleverde gewoonten en de moeite die zij moesten doen om op enigerlei wijze deel uit te gaan maken van de Nederlandse samenleving. Misschien kunt u er enigszins van af lezen hoe het er voor staat met de Nederlands Identiteit. Ik schrijf het met hoofdletters, want die Nederlandse Identiteit wordt zoals u weet, een ontzettend belangrijk gegeven gevonden.

Als laatste bijdrage is er van de hand van Otto Kroesen, onze voorzitter, een bijdrage waarin hij schetst welke waarden hebben

geleid tot het ontstaan van de rechtsstaat die wij thans kennen. De waarden waarvoor vandaag respect wordt gevraagd van de nieuwkomers, maar ook van de oudgedienden hier te lande waren ooit de oplossingen voor problemen waaraan mensen vaak letterlijk ten gronde gingen. In die strijd tussen de polen van enerzijds de stammenstructuur en een vorm van rijksorganisatie ontstond door en onder de invloed van het ingrijpen van de kerk en politiek de mogelijkheid dat vrije individuen op basis van vrije associatie konden samenwerken. Boeiend en verhelderend om te lezen hoe in en uit die strijd de waarden werden gesmeed die Europa en Nederland hebben vormgegeven. En laten we welzijn; die strijd is er nog steeds. En daarmee gaat het niet zozeer om de vraag of we dankzij die waarden allereerst een 'leuk leven' kunnen leiden, maar om het banen van een brug naar de toekomst waarin de problemen van onze (mondiale) samenleving tot een draaglijke oplossing kunnen komen. Het is te wensen dat de bijdragen en de activiteiten die in dit nummer beschreven worden daar aan bijdragen.

Ik wens u veel leesplezier,

JAN KROESEN

Franeker, 27 maart 2017

EEN VERHAAL VAN EEN VLUCHTELING

SAMIR MAGLAJIC

Samir Maglajic is blij dat het iets vertellen kan over de belevenissen die hij en zijn vrouw Nevzeta achter de rug hebben, alweer jaren terug, toen zij moesten vluchten uit Bosnië. Hij stelt het dan ook op prijs om een deel van dat verhaal te vertellen op de najaarsbijeenkomst van Respondeo in de synagoge te Deventer. Dat straalt hij dan ook uit samen met zijn vrouw, wanneer hij er over vertelt. Sommige mensen denken dat zij uit Irak afkomstig zijn. Maar nee; om precies te zijn, Samir en zijn vrouw komen uit Banja Luka. Tot 1990 hadden ze daar nog nooit een probleem gehad. Iedereen, Katholieken, Protestanten, joden en moslims woonden gewoon naast elkaar. Wanneer iemand voor dat jaar zou hebben gezegd dat ze ooit zouden moeten vluchten had Samir dat nooit geloofd. Samenwerken had veel meer voor de hand gelegen. Maar toch gebeurde dat niet. “Ik vergeet nooit dat ook wij in 1990 en 1991 niet konden geloven dat het mogelijk was dat er een conflict kon ontstaan in Bosnië. Wij dachten dat het allemaal mee viel. Achteraf hadden we het verkeerd. Daarom zeg ik dat het beter is om te voorkomen dan om te genezen. Je moet spanningen daarom zeer serieus nemen”. Samir wil dat op tijd zeggen. Voor je het weet gebeurt het onvoorstelbare dat je moet vluchten omdat je leven ineens in gevaar is. Dan heb je geen keus meer, je moet weg. Het is daarom een beetje vreemd wanneer je vluchtelingen van nu hoort zeggen; “Ik wil naar Engeland”, of: “Ik wil naar Duitsland”. Als vluchteling wil je maar één ding; overleven, hoe dan ook, waar dan ook. Dat vluchtelingen dat soort keuzes tot uiting brengen is op z'n minst merkwaardig.

Niet generaliseren

Natuurlijk ligt het voor de hand dat vluchtelingen daarom door de mensen in het land van aankomst als ‘gelukszoekers’ worden gezien.

Maar je moet oppassen voor generaliseringen. Hetzelfde geldt ook voor problemen die vluchtelingen veroorzaken. Wat in Duitsland in Keulen is gebeurd hoeft niet te gelden voor alle vluchtelingen. Noem daders liever bij hun naam en achternaam. "Veroordeel niet een hele groep. Mijn Marokkaanse burens, die voorbeeldig zijn, kunnen niet schuldig bevonden worden, omdat sommige Marokkaanse mensen crimineel zijn. Mijn Turkse vrienden verdienen niet de schuld, omdat sommige Turken problemen veroorzaken. Niet alle Bosniërs kunnen als fraudeurs beschouwd worden, omdat een aantal Bosniërs gefraudeerd heeft. Men hoeft ook niet alle moslims als terroristen te beschouwen, omdat sommigen ernstige dingen hebben gedaan. Dat geldt ook voor Nederlanders. Als een kleine groep heel negatief is tegenover allochtonen dan betekent het ook niet dat alle Nederlanders zo denken.

Druk alstublieft niet een stempel op alle buitenlanders. Vluchtelingen, buitenlanders, zijn ook mensen net als anderen. Volg alstublieft niet sommige populistische haat zaaiers. Ik weet zeker dat de grote meerderheid van de buitenlanders gewone burgers zijn van Nederland, die hun best doen om normaal te leven en te werken. Sommigen zullen zeggen dat ik het veel groter maak dan dat het echt is. Sommigen zullen zeggen dat het gewoon harder is geworden, ook voor Nederlanders"

Terrorisme: Haat en vooroordelen

'Ik ben opgevoed met het idee dat je respect moet hebben voor Joden, Katholieken en Moslims', vertelt Samir. 'Het basiswoord is respect'. Samenleven kan daar niet zonder. 'Drie jaar lang was ik bezig met haat tegen de Serviërs. Maar niet alle Serviërs hebben mensen gedood. Een grote meerderheid van de Moslims gelooft dat het niet goed is om mensen te doden'. Daarmee raakt Samir aan de haat en de vooroordelen die door sommige mensen als Wilders worden rondgestrooid. Van haat en vooroordelen wordt niemand beter, zo weet Samir uit ervaring. Hij heeft de haat leren haten. Zoals hiervoor al aangegeven; spanningen moet je serieus nemen, maar; "Laten we niet toestaan dat allochtone kinderen angstig aan hun ouders vragen of ze Nederland moeten verlaten omdat ze "anders" zijn. We moeten ons blijven herinneren aan de joden in de Tweede Wereldoorlog, de moslims in Srebrenica in 1995, Prijedor in 1991-1995 en veel andere voorbeelden. Is een strenger asiel beleid de oplossing? Prima, maar niet met haat alstublieft. Ik wil dat die haat stopt voor altijd. Haat omdat iemand zwart is, of moslim is, of homo is of, dat moet gestopt worden. Tegelijkertijd wil ik alle buitenlanders, allochtonen, ook

vragen om correct te zijn en de kans om in Nederland te werken, een vergunning te krijgen en te mogen trouwen gewoon te waarderen. Altijd nadenken over je eigen land en even nadenken of we het daar beter zouden kunnen krijgen. Voor mensen die toch denken dat het in Nederland op de een of andere manier niet goed is, die kunnen iets beters zoeken of terug naar hun eigen land gaan. Dat vind ik eerlijk. Het is ook niet eerlijk dat we vaak de schuld aan Nederlanders geven. Hier gaat het ook over sommige Nederlanders en niet over alle Nederlanders. Dat is zo belangrijk”.

Dus nogmaals; niet generaliseren maar analyseren. En in de richting van de vluchtelingen die in Europa asiel zoeken zegt hij dat ze ondanks alle negativiteit die ze tegenkomen van Nederlanders, dat ze zich zouden moeten realiseren dat wanneer omgekeerd de Nederlanders als vluchtelingen in Marokko of Turkije nog geen 30% van de kansen zouden krijgen die zij in Nederland krijgen.

Anderzijds zouden Nederlanders zich moeten realiseren dat de Marokkaanse of Turkse jongeren opgroeien in twee culturen. Thuis krijgen ze te horen dat ze rijk moeten worden. Sommigen van hen krijgen geen diploma. En buitenshuis krijgen ze met of zonder diploma, geen baan. Wanneer je in zo'n situatie dan ineens mensen tegenkomt (ronselaars) die zeggen dat Nederlanders niet willen dat jij een baan krijgt, dat ze je niet zullen accepteren, maar dat er een plaats is waar je wel geaccepteerd wordt, waar je iemand kunt zijn. Argumenten om deel te nemen aan het kalifaat van IS zijn gemakkelijk te vinden.

Leren - Onderwijs -

We zouden moeten leren van de geschiedenis. Als ik me dat realiseer “heb ik beelden voor mijn ogen van al die gebeurtenissen in de wereldgeschiedenis. Dat sommige mensen worden gepest of gediscrimineerd vind ik heel erg. Het is niet acceptabel dat homoseksuelen op straat worden gespuugd of geslagen. Maar ook niet dat vrouwen met een hoofddoek, joden of zwarte mensen op één of andere manier worden gepest. Wij moeten allemaal beseffen dat het niet kan. Meestal gaat het om een soort vergelding. Door die terroristische aanslagen zien we dat sommige moslima's met een hoofddoek op straat bespuugd worden. Dat hebben ook de joden op straat meegemaakt als ontevredenheid over de situatie in Palestijnse gebieden”.

De rol van de media is daarin ook van heel groot belang. Welk beeld scheppen zij op Internet of de televisie en in kranten? “Heel belangrijk

vind ik het om mensen als individu te benaderen en niet met vooroordelen” “Gekeken moet worden naar eigenschappen, resultaten en het gedrag. Elke gebeurtenis en elk gedrag moet als zodanig worden beoordeeld en niet vanuit vooroordelen. Dat blijkt bijvoorbeeld uit de wijze waarop allochtonen in verschillende winkels in de gaten worden gehouden. “Dat heb ik zelf ook meegemaakt en ik vond het verschrikkelijk. Zo liep ik met mijn dochter de Kruidvat uit, samen met twee autochtone mensen. Het alarm ging af en alleen wij werden staande gehouden. Dat moment voelde verschrikkelijk en maakte me ook heel boos. Nadat de winkelbediende had gezien dat we niks hadden meegenomen heb ik gevraagd waarom wij werden tegengehouden en niet de andere personen? Daar kreeg ik geen antwoord meer op, de winkelbediende liep weg van schaamte. Diezelfde discriminatie gebeurt ook regelmatig bij sollicitaties. Het gebeurde soms dat mensen werden afgekeurd vanwege hun naam of afkomst. Dat vind ik ook erg. Dat mensen in Nederland een strengere asielwet willen invoeren kan ik me voorstellen. Ik snap het ook. Dat een bruid of bruidegom onder strengere voorwaarden toegelaten moet worden kan ik me ook voorstellen. Ik vind dat elk persoon beoordeeld moet worden op zijn eigen kwaliteiten en daden. Niet door middel van stereotypering. Respect hebben voor alle mensen, ongeacht hun vermogen, geloof, huidskleur, afkomst, seksualiteit of geslacht.

Ik heb respect voor alle mensen. Wie goed doet, goed ontmoet. Wij moeten andere mensen net zo behandelen als dat wij zelf behandeld willen worden. Mijn droom, mijn visie en mijn doel is om te leven in een omgeving waar plek is voor alle mensen ongeacht religie, etnische afkomst, cultuur en gewoontes”.

Op de Balkan is dat niet gelukt. Wat in het oude Joegoslavië een eenheid leek en voor een groot deel ook wel was, viel toch uit elkaar. Onder Tito speelde religie geen grote of belangrijke rol. Militaire dienstplicht was er voor iedereen. Maar toch lukte de communicatie tussen de verschillende groepen na zijn dood ineens niet meer. Een pijnlijke ervaring.

Zo loopt de waarde van respect en van onderwijs en analyse als tegengif tegen haat en vooroordeel door het hele verhaal dat Samir ons voorhoudt. “wij zijn allemaal mensen. Volg niet blind de mening van andere mensen, maar trek zelf conclusies over iemand. Ik hoop dat alle oorlogen voor altijd stoppen en dat de kernwapens worden verboden. Mijn ideaal is om samen in een land te wonen met mensen met verschillende achtergronden, cultuur, religies, gewoontes en talen en wij kunnen dat zeker in Nederland maar ook in de rest van de wereld bereiken en vasthouden. Vrede en liefde kunnen ons allemaal leiden en ik geloof dat het mogelijk is”.

VERHALEN VAN INBURGERING

ANNEKE KROESEN-BOS

Zo hebben Otto en ik mijn verhaal, dat ik hier ga houden, genoemd. Het is geen doortimmerd betoog, maar een analyse van hoe immigranten en vluchtelingen hun weg naar de Nederlandse samenleving vinden en op welke manier ze burgers worden. Het zijn verhalen van mensen, die ik in mijn werk van de afgelopen 30 jaar heb leren kennen.

Ik verdeel mijn verhaal in drie

onderdelen:

1. Van hoe ver moest men komen, hoe groot was de afstand naar de Nederlandse samenleving?
2. Inburgering geregeld door de overheid
3. Democratie oefenen.

Van hoe ver moest men komen

In 1984 ging ik in Rotterdam werken bij het Pastoraat Oude Wijken, de werkvorm, die betaald werd door de kerken, in mijn geval de Protestantse kerk, vanuit het Landelijk dienstencentrum, nu KIA.

Ik ging werken in Crooswijk, een vooroorlogse arbeiderswijk, waar in de jaren 60 en 70 de eerste arbeidsmigranten uit Turkije en Marokko kwamen wonen. Toen ik daar in 84 kwam werken, waren er al gezinsherenigingen en de eerste generatie vrouwen waren aangekomen.

Op verzoek van de Marokkaanse opbouwwerker in de wijk (een functie, die door de gemeente Rotterdam werd betaald) ging ik in het wijkgebouwtje van de Hervormde Kerk activiteiten voor Marokkaanse vrouwen opstarten. Dat werd een heel leerproces, zowel voor de vrouwen als voor mij. Want zij wisten niets van Nederland, ik wist niets van de Marokkaanse cultuur.

Het waren de gebruikelijke activiteiten: naailes, Nederlandse les, gezondheidsvoorlichting en op verzoek van de vrouwen: Arabische les. Want de meeste vrouwen waren Analfabeet en wilden ook hun eigen taal leren lezen en schrijven. Vijf jaar was ik zo bezig om die activiteiten wat op te zetten, en de eerste vrouwen aanspreekbaar te maken. Dat was op een zolderkamertje in het Hervormde wijkgebouw, waar we het geluk hadden dat er geen mannen aanwezig waren tijdens die activiteiten. Dat was toen nog wel een item, vrouwen mochten alleen als vrouwen onder elkaar samenkomen.

Hoe vervreemdend het voor deze – meestal analfabete vrouwen was om in een stad als Rotterdam terecht te komen was het verhaal van een jonge vrouw. Zij kwam als eerste vrouw naar de Ned. Les. Ik heb haar leren kennen als een wijze vrouw, ook intelligent, maar geen onderwijs gehad. Ze vertelde dat ze in de eerste week in Nederland aan haar man had gevraagd of ze in Nederland ook kon bidden, of ze haar gebeden ook in Nederland kon doen. Ze vertelde ook van die eerste periode dat haar man, die bij de Euromast in het restaurant werkte op zijn vrije dag naar zijn collega ging om gezellig te babbelen. Hij ging dan alleen. Zijn vrouw, die de hele week ook al thuis zat, ze hadden beiden geen familie in Nederland, liet hij dan ook thuis. Het kwam niet in hem op om samen met zijn vrouw, de collega en zijn vrouw te gaan bezoeken. Tot zij het afdwong: jij gaat nu niet meer de deur uit, zonder mij mee te nemen. Vanuit hun cultuur was het ongewoon om als partners samen op te trekken. Vrouwen leefden binnen de vrouwengroep in de familie, mannen bij de mannen in de familie. Als man en vrouw op bezoek te gaan bij een ander echtpaar, bij de collega van het werk, het was een totaal nieuwe vorm voor hen.

Ik heb het hier wel over welwillende mensen, die werk hadden, wilden inburgeren, Nederlands leren, naast alle beperkingen, die ze toch ondervonden in de Nederlandse samenleving: slechte woningen, financiële problemen, heimwee, onwetendheid met de Ned. Instellingen. Deze groep had hun handen vol aan het overleven in Nederland en de sterke mensen namen zelf het initiatief om in te burgeren. Er waren namelijk allerlei mogelijkheden om bij kerken en ROC's Nederlandse taallessen te volgen. De meerderheid van deze migranten nam niet zelf het initiatief om Nederlandse lessen te volgen.

Verplicht inburgeren.

Pas in 2006 komt er een wet inburgering, door minister Verdonk ingediend. De wet verplicht om Nederlands te leren op het niveau A2. Dat is nog niet zo'n hoog niveau, je kunt er nog niet mee naar een beroepsopleiding. Daarnaast kwamen er onderdelen als Kennis van de

Nederlandse Samenleving, en een praktijkexamen, waarbij inburgeraars een portfolio moesten samenstellen.

Kennis van de Nederlandse samenleving. – Een vast onderdeel van het inburgeringsexamen. De lessen hierover waren wat betreft taal veel te moeilijk en ingewikkeld. De toets, die inburgeraars moesten maken, had multiple choice vragen en als je maar vaak genoeg verschillende toetsen oefende, dan had alle vragen wel langs zien komen en kon je het examen wel halen. De overheid wilde veel in dit onderdeel verwerken:

-iets over de geschiedenis van Nederland. Wat dan leidde tot een vraag zoals: Was de koning van Spanje protestants of katholiek.

-Iets over Ned. Feesten: op welke dag in Sinterklaas jarig: 5 of 6 dec. (verschillende antwoorden).

-Iets over aardrijkskunde: wat is de grootste haven van Nederland. Welke kleuren hebben de koeien in Friesland.

-Iets over Ned. Gewoonten: wat doen Nederlanders als ze bij elkaar op bezoek gaan? Keuze tussen: naar binnen gaan/ afspraak maken.

-Wat doe je als je buurvrouw een baby krijgt? Goede antwoord: een kaartje sturen.

-Iets over waarden en normen: Is discriminatie van Homoseksuelen toegestaan? Is vrouwenbesnijdenis strafbaar of toegestaan?

-Iets over regelingen van de gemeente: als je in Nederland komt, moet je dan opnieuw je rijbewijs halen?

-Iets over het koningshuis: uit welk land komt Maxima.

-Iets over de regering: met foto van de 2e kamer.

Kortom een zeer fragmentarische blik op Nederland wordt via deze toets geboden.

Daarnaast moeten inburgeraars een portfolio maken. Ze moeten 20 bewijzen aanleveren, waarin ze laten zien dat ze mondeling of schriftelijk contact hadden met een Nederlandse instelling of organisatie, bijvoorbeeld de gemeente, de politie, de verzekering, de woningstichting, de school van je kinderen, het arbeidsbureau. Op zich een prachtig idee, maar de praktijk was wel weerbarstiger als men toch nog niet een gesprekje kon voeren. Dan werd het gewoon handtekeningen jagen. Ik wist bijvoorbeeld dat de cursisten elkaar verwezen naar de politie in Zuiderpark in Den Haag. Daar kon je gewoon met je formulier naar binnen lopen, je kreeg een handtekening van de dienstdoende politie achter balie en later schreef je op formulier dat je daar was omdat aangifte te doen van je fiets, die gestolen was.

Inmiddels is de inburgeringswet aangescherpt in 2013: de gemeenten betalen niet meer de inburgering. Men moet het zelf betalen. Asielzoekers, die een verblijfsvergunning hebben gekregen kunnen een lening krijgen van DUO. Als ze binnen 3 jaar het inburgeringsdiploma halen, hoeven ze de lening niet terug te betalen.

Andere migranten kunnen ook lenen, maar moeten na een half jaar gaan terugbetalen, met een rente van 0,01 %.

De instroom van nieuwe migranten is inmiddels ook sterk veranderd: in de jaren 60 -70, 80 -90 komen er voornamelijk arbeidsmigranten. Eerst heel laag geschoold of zonder scholing, later wel met meer scholing.

Nu is de grote stroom nieuwkomers als asielzoeker binnen gekomen, vaak met een behoorlijk opleiding. Deze groep mensen wil in het algemeen graag Nederlands leren, graag integreren en meedoen. Deze groep klaagt dus over het slechte NT2 onderwijs dat ze krijgen. (journaal 29-9-2017)

Democratie oefenen.

Als je de Nederlandse taal spreekt, en je weet de kleur van de koeien in Friesland en waar Maxima vandaan komt, ben je dan ingeburgerd? Begrijp je iets van burgerschap, van wat democratie is en de waarden en normen, die daaraan ten grondslag liggen? Hoe leer je democratisch te handelen? Dit is een grote vraag, die ook voor alle Nederlanders van belang is. Wilders heeft de mond vol van de waarden en normen van Nederland, maar zijn partij is niet democratisch. Zijn aanhang kan dit helemaal niet schelen.

Democratisch handelen leer je volgens mij alleen door in een werkgroep met mensen samen te werken, een gezamenlijk doel te hebben en samen via een redelijke discussie tot overeenstemming te komen. Dat is goed luisteren, elkaar overtuigen, tot een beslissing komen, soms accepteren dat jouw punt niet volledig is gehonoreerd, maar je accepteert wel het genomen besluit. Geven en nemen.

Van 1985-1990 was ik in Crooswijk bezig Marokkaanse vrouwen via activiteiten bij elkaar te brengen. In 1990 had ik 5 groepen, die op verschillende dagdelen iets deden. Als we iets gezamenlijks wilden doen, b.v. een feest of een uitstapje dan ging ik die 5 groepen bij langs en vroeg hun mening. Daar kwam ik nooit uit. Dus ik ging een soort bestuurtje vormen: van elke groep twee afgevaardigden en zo hadden we een groep van 10 vrouwen, die met elkaar spraken over overkoepelende activiteiten, zoals een feest, een voorlichting, een uitstapje, de aanstelling van een medewerker met een Melkertbaan. Deze groep kreeg een training van te voren, met een Marokkaanse trainingsconsulent.

Allereerst was het niet slim van mij om dit een bestuur te noemen. Om dit begrip uit te leggen, ging ik op zoek naar het Marokkaanse woord. Dat was er niet. Het enige woord wat ervoor in aanmerking kwam was een woord waarmee je het gemeentebestuur van een stad bedoelde. In Marokko had je geen besturen van organisaties in het middenveld.

Ik legde vele malen uit dat de vertegenwoordigers van de groep goed moesten luisteren naar de signalen en wensen uit hun eigen groep, hun eigen 'achterban'. Dat werd opgevat als: als een spion te werk gaan, wat je hoorde ging je door vertellen aan Anneke.

Terugkoppeling naar de eigen groep over een besluit in het bestuurtje: ik hoopte er wel op, maar dat gebeurde niet of nauwelijks.

Ik had geen idee hoe er soms iets besloten werd. De discussie ging vaak in de eigen taal. Een frappant voorbeeld was een keer een besluit over een gezamenlijk feest. Tot mijn verrassing was het besluit heel snel genomen: er zou een maaltijd gemaakt worden van brood, lamsvlees en salade. Na die vergadering stond ik even met enkele vrouwen na te praten. Het eerste wat ze tegen mij zeiden: We gaan dit feest niet zo doen, zoals we in de vergadering hebben afgesproken. Ik was helemaal verrast: hoezo, jullie hebben het toch met elkaar beslist. Nee, wat was het geval: de oudste vrouw in de groep had een voorstel gedaan. Niemand had haar durven tegenspreken en iedereen had dus ingestemd. Maar na de vergadering bleek iedereen tegen het voorstel te zijn! Ik kon niets anders doen, dan weer een vergadering uitschrijven en alles overnieuw te doen.

De vrouwen, die in dit bestuurtje deelnamen, hebben mij meermalen gevraagd om bepaalde voorrechten te krijgen: geen eigen bijdrage betalen voor een activiteit bv. Ze kwamen toch altijd extra voor de vergadering. Dat je zo'n taak vrijwillig doet, was eigenlijk vreemd voor hen

Nu geef ik Nederlands en Rekenen en Burgerschap aan studenten, die een MBO-3 opleiding volgen. Het zijn zogenaamde doorburgeraars: inburgeringsexamen gedaan, daarna een MBO-2 opleiding Helpende Zorg en Welzijn, en daarna MBO-3 opleiding Verzorgende. Veel studenten zijn als asielzoeker binnengekomen, maar het zijn ook Polen, Bulgaren, Marokkanen, Turken.

Burgerschap is een nieuwe naam voor Maatschappijles, maar met een licht opvoedend toentje. Een onderdeel is ook politiek Burgerschap. En dan valt mij steeds weer op dat deze mensen, die toch al zo'n 6 jaar in Nederland zijn, heel weinig weten van wat er zo speelt in Nederland. Er is vaak ook aversie tegen politiek, een erfenis, die ze meenemen vanuit de vaak dictatoriale situatie waaruit ze komen.

Wat hier nog vertellen over Burgerschap.

Ik werk nu in een organisatie, met een erg autoritaire structuur. De top, 2 Nederlanders, zijn er trots op dat er al een aantal allochtone vestigingsmanagers zijn. Die allochtone vestigingsmanagers passen perfect in die autoritaire structuur: zij zijn er perfect in, ja zelfs gefocust op het uitvoeren van de orders van boven, ze hebben er

geen idee van om ideeën van de werkvloer op te pikken en te benutten, wensen en vragen van medewerkers kunnen dagen wachten, vergeten worden. Orders van boven moeten direct beantwoord worden. Zelfs zo erg dat mijn Marokkaanse manager mijn collega tijdens een diplomering bleef bellen, want nu moest hij, op dit moment, nu en direct, het antwoord hebben op een vraag, die zijn directeur had gesteld.

Mijn studenten lopen stage in de zorg: verzorgingshuizen of thuiszorgorganisaties. Er zijn inmiddels al veel allochtone thuiszorginstellingen, die er mee schermen dat ze heel dicht staan bij allochtone cliënten. Dat mag zo zijn. Mijn allochtone studenten zijn niet blij met die stageplekken. Ze worden als onderste rang in de organisatie gebruikt, kunnen eindeloos blijven vragen om begeleiding, het aftekenen van hun opdrachten. Kortom, ze voelen de autoritaire structuur en worden daar niet blij van.

BURGERSCHAP, INTEGRATIE IN DE NEDERLANDSE SAMENLEVING, BEWONERS EN BIJKOMERS

OTTO KROESEN

Cursussen over burgerschap blijken er in het algemeen in twee soorten te zijn. De ene benadering pakt een aantal oppervlakkige feiten uit de Nederlandse geschiedenis, zoals de verjaardag van Sinterklaas (is het nu 5 of 6 december?), en de andere benadering is pragmatisch door uit te leggen hoe je formulieren invult voor het doen van rijexamen en zo meer. Ze heten dan wel cursussen over burgerschap, maar ze gaan niet echt in op de waarden en eigenschappen die burgerschap in Nederland bepalen. Laat staan dat ze zover gaan als Rosenstock-Huessy, die opmerkte dat een burger niet iemand is die een goede baan heeft (een definitie waar hij zich tegen verzette), maar iemand die bij wijze van spreken de stad weer opbouwt wanneer die in puin ligt. De burger is degene die borg staat. De echte burger doet dat door te staan voor een aantal waarden en die te onderhouden en in stand te houden. En inderdaad, de notie burgerschap wordt ook vaak verbonden met normen en waarden. Het vreemde is echter dan weer dat niemand deze normen en waarden concreet benoemt. Ze blijven in het vage. Aan de hand van Rosenstock-Huessy zou ik hier een paar stappen verder willen gaan door concreet te bepalen om welke waarden het nu wel gaat.

Onze waarden

Welke waarden maken de Nederlandse identiteit uit? Of welke mix van waarden? We zullen zien dat het eigenlijk om het ritme gaat van afwisseling tussen verschillende waarden in verschillende contexten en bij verschillende gelegenheden, en ook om de wederzijdse doordringing van tegengestelde waarden. We zullen zien hoe die Nederlandse identiteit deel is van het Europese waardenpluralisme en hoe die set waarden in Nederland een speciale versie gekregen heeft door de interactie van de specifiek Nederlandse geschiedenis met die Europese waarden.

Waarden zitten heel diep. Je waarden zijn het laatste dat verandert als je in een heel nieuwe situatie komt. Waarden zijn omgangsvormen, sociale codes. Laten we eens een paar tegengestelde waarden noemen die we ook in onze eigen cultuur kennen:

1. hiërarchie en/of gelijkheid,
2. individualisme en/of groepsdenken,
3. plannen of niet,
4. gedisciplineerde arbeid of niet,
5. vertrouwen op basis van persoonlijk contact en/of vertrouwen op basis van algemene regels of wetten (inclusief handhaving van wetten);
6. pluralisme, meerdere opvattingen naast elkaar, meerdere opvattingen in discussie ook in jezelf, en dus ook in de samenleving.

Op al deze verschillende waarden – en nog meer – kunnen samenlevingen meer of minder verschillen, misschien niet zozeer per individuele persoon, maar wel over de hele bevolking genomen. Sociologen doen daar onderzoek naar en geven dan percentages als resultaat; bijvoorbeeld dat een land voor 70% door hiërarchie gekenmerkt is en voor 30% door gelijkheid.

Pluralisme

Laat ik er een waarde uitlichten en er wat verder op ingaan, pluralisme. Dat betekent dat er verschillende opvattingen naast elkaar bestaan in de samenleving. Als dat zo is en mensen zijn daarover veel in discussie met elkaar, dan weerspiegelt de samenleving zich ook in het individu. In jezelf als enkele persoon vindt ook al een heel debat plaats tussen verschillende meningen en opvattingen, benaderingen en perspectieven. Het kost soms moeite om de voorzittersrol in dat innerlijke debat te bewaken. Een Soedanese student, hier als

vluchteling gekomen, merkte eens op: hier praten de mensen altijd, altijd verschillende opvattingen – in Soedan (hij kwam uit Zuid-Soedan), als er verschil van opvatting is, tussen het ene dorp en het andere of de ene stam en andere, dan betekent dat strijd. Zo gewoon is dat Europese pluralisme dus niet. Bij veel discussie onderling worden de verschillen in opvatting en de verschillende waarden die verdedigd worden ook een beetje wederzijds doordringbaar voor elkaar. Ook de ander, de tegenstander, kan een punt hebben. Meningsverschillen uiten is ook een manier om naar draagvlak te streven. Dat is een kunst apart. Een Afrikaanse student merkte eens op: als bij jullie iedereen zijn eigen mening mag hebben, dan is dat wel mooi, maar wie beslist dan? Zo vreemd was voor hem het idee dat je ook door het uitwisselen van meningen tot overeenstemming en tot een beslissing zou kunnen komen. Pluralisme is dus ook een methode om via het uitwaaieren en vervolgens convergeren van verschillende opvattingen tot een gemeenschappelijk gedragen besluit te komen.

Europa is een product van zulk pluralisme: Europa is eenheid en verschil, dat wil zeggen dat de verschillen voortdurend met elkaar in gesprek (hoewel niet zonder strijd) zijn. De verworvenheden en de verschillende tot karakter geworden waarden van de verschillende nationale staten houden niet zonder meer bij de grenzen op. Deze nationale staten hebben elkaar steeds beïnvloed en ook nieuwe verworvenheden, bijvoorbeeld het respect voor het individu en voor de publieke opinie van de Franse Revolutie, zijn door alle landen gereciperd, zij het in meerdere of mindere mate. Veelal hebben ook de Europese volkeren hun eigen verworvenheden verabsoluteerd en de waarden van anderen minderwaardig geacht. De wereldoorlogen zijn het gevolg van deze zelfverabsolutering. Niettemin, of juist ook door dit enorme conflict, is er groeiend oog voor een verschillende inbreng, die toch deel is van een groter geheel. Dat inzicht, dat de verschillen tussen de nationale staten en waarden deel zijn van een groter geheel, is ook in Europa laat doorgebroken, misschien pas echt bij Rosenstock-Huussy. Pluralisme is ook: leren van je tegenstander, accepteren dat die deel is van jou universum. Een hoofdstuk in het boek van Rosenstock-Huussy over de Europese Revoluties heeft als titel: je naaste liefhebben in de politiek. De strekking van het hoofdstuk is precies dit, dat ook degene die blijvend je vijand is (je mag hem misschien nooit) toch bestaansrecht heeft en zelfs een keer gelijk kan hebben en dat je dat erkent.

Laat ik nog een voorbeeld noemen van die verschillende houdingen: als studenten uit Delft, waar ik werk, een stage in Afrika gaan doen en geconfronteerd worden met problemen, armoede en ellende, dan is

hun eerste reflex een plan te bedenken! Dat is niet de standaard reflex van de Afrikaan: de reflex van de Afrikaan bestaat veel eerder in levenslange solidariteit en elkaar helpen, tenminste als familie, als burens. In de slums lijdt niemand honger ook al wordt niemand er oud. Hoe is dat in Europa, of ruimer genomen in het westen, tot stand gekomen? Vanwaar deze verschillende mentaliteit, deze verschillende "ziel"?

Civil society en rechtsstaat

Een paar figuren kunnen helpen deze bijzondere ontwikkeling van het Westen te begrijpen. Het hangt samen met ontwikkeling van een Civil Society en van een rechtsstaat uit een veelheid van stammen, kasten en clans. Om er een enigszins onbevooroordeelde klinische term aan te geven spreek ik graag van System 1 en System 2.

System 1:

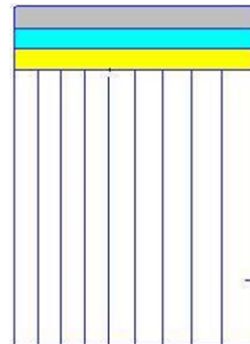
Dat is het systeem van alle samenlevingen wereldwijd, zeg maar grof gesproken

voor de middeleeuwen. Dat bestaat in gescheiden vakken, dus compartimentalisering, op het grondvlak. Door de taal of door bergen en rivieren of

door het toebehoren aan verschillende wij-groepen waren de verschillende bevolkingsgroepen van elkaar gescheiden. Die vertrouwden elkaar ook niet. Vaak is dat vertrouwen al buiten de directe familie of buiten het dorp een probleem. Er is geen anoniem vertrouwen. Aan de top is er dan eventueel (in een echte stammensamenleving ontbreekt die laag) een bovenlaag die bestaat uit adel, uit het leger, of uit een civil service, een ambtenarenapparaat. Met behulp daarvan kunnen meerdere regio's en etnische groepen onder controle gehouden worden. Maar het is in zo'n systeem heel moeilijk te voorkomen dat die bovenlagen uiteindelijk hun eigen

System I: Traditional society (agrarian/nomadic)

1. Compartmentalization at the bottom of society
Closed in-groups
2. Military, civil service (if present) in the hands of a minority of leaders who are served by and have to serve their clientele (no equal access, no universalist state).
3. Functions well if they are good fathers and on a small scale (in traditional Africa always the exit option).

achterban en regio en clan en familie bedienen. Zo ontstaat een verticaal netwerk oftewel een patrimoniaal systeem, met privileges en afhankelijkheid van relaties. Dat is ook de definitie van patrimonialisme: er is geen rechtsstaat, dat wil zeggen geen gelijke toegang tot overheidsdiensten maar privileges en afhankelijkheid (kruiwagens die van je profiteren als ze wat voor je moeten doen). Vaak heeft dan een enkele clan of stam of een coalitie van clans uiteindelijk de macht, zoals dat in Libië het geval is (was), of nu nog in Ethiopië en min of meer in Kenia.

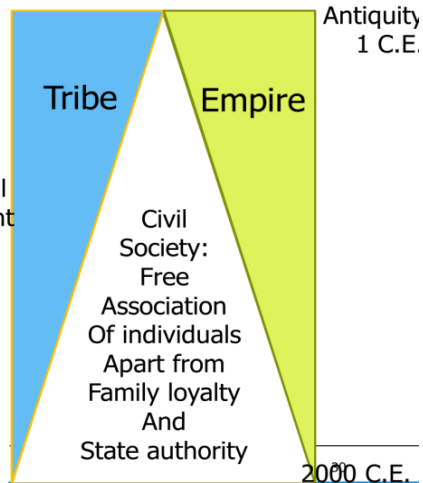
System 2:

Dat kunnen we het systeem van een civil society noemen: dat impliceert vrijwillige samenwerking met terugdringing van loyaliteit aan de clan en autoriteit van de staat, die daardoor een rechtsstaat kan worden. Een rechtsstaat wordt gekenmerkt door “rule of law”, dat wil zeggen door te regeren door wetten uit te vaardigen die voor iedereen hetzelfde zijn in plaats van te regeren via arbitraire beslissingen. Zo wordt – tenminste als zulke wetten ook gehandhaafd worden – gelijke toegang tot overheidsdiensten gecreëerd en gegarandeerd. En op zijn beurt bevordert dat weer open samenwerking op het grondvlak. In een aantal stappen is dat proces – overigens moeizaam genoeg – in de Europese geschiedenis voor het eerst gerealiseerd. De kerk heeft altijd de invloed van de clan en de familie teruggedrongen en heeft tegelijkertijd het ontstaan van grotere politieke eenheden gesteund. De kerk

legitimeerde het koningschap in Frankrijk en Engeland bijvoorbeeld met haar gezag op voorwaarde dat de koning zijn wetten zou opschrijven en er zich dus nu ook

System II: Modern society (industrial, high-tech)

1. Anonymous trust and cooperation at the bottom of society
2. Universalist state, equal access, law enforcement at the top of society
3. Checks and balances: how to have a strong state, that is at the same time accountable and universalist?

zelf aan zou houden. Tegelijkertijd heeft de kerk de invloed van de clans in hun onderlinge concurrentie bestreden, want die stond onderlinge samenwerking en dus vooruitgang in de weg. Stap voor stap zijn de clans en de stammen opgelost en bij elke stap kon er ook weer gemakkelijker een overheid opgebouwd worden die zich hield

aan haar eigen wetten, de wetten handhaafde en de burgers op gelijke wijze toegang verschafte tot de overheidsdiensten. Want dat laatste is natuurlijk op zijn beurt ook weer een garantie voor het in stand houden van vrijwillige samenwerking en anoniem vertrouwen in de samenleving. Als je relaties en vriendjes nodig hebt in het overheidsapparaat om dingen gedaan te krijgen ga je vanzelf ook meer deelnemen in cliëntelistische verticale netwerken om dingen gedaan te krijgen. Dan krijgen de clans of iets als een old boys netwerk opnieuw hun kansen. Door de kruistochten (vreemd genoeg dus toch een positief effect, althans voor Europa), door in steden te gaan wonen (met een eigen rechtssysteem, vaak geschreven door monniken), door vrije beroepsuitoefening, en door parlementen, recht van vereniging en recht van meningsuiting enzovoort enzovoort, is hierdoor stap voor stap de maatschappij van karakter veranderd.

Nieuwe waarden

Om de rol van de hiërarchieën van koningen en stammen terug te dringen moesten in plaats daarvan nieuwe waarden tot ontwikkeling komen in Europa – welke? Het waren waarden die er voorheen of in het geheel niet waren, of veel minder geprononceerd. Mensen moesten nu veel meer samen in onderling overleg tot oplossingen komen, uit vrijwilligheid, een vrijwilligheid die toch ook tegelijkertijd betrokkenheid bij de goede zaak is. De lijst is vast niet compleet, maar ik noem een aantal waarden, die respectievelijk ontleend zijn aan een aantal bijbehorende revolutionaire omwentelingen. Samen beslaan ze een periode van 1000 jaar:

Civiliteit – omgaan met elkaar als kinderen van één grote familie, zondaren onder de hoede van de moederkerk. – de bijdrage van Italië. Om machtsconcentratie te voorkomen en aan deze onderlinge samenwerking betere kansen te geven mochten de leiders slechts tijdelijk een ambt bekleden.

Gewetensvol handelen – de staat wordt getoetst aan het geweten van de kerk, maar ook ieder burger is gewetensvol verantwoordelijk voor de eigen werkplaats – dat droeg de naam christelijke vrijheid! Deze gewetensvolle houding heeft geleid tot grondige wetenschap, ambachtelijke verantwoordelijkheid die tot uiting komt in het maken van degelijke spullen, ook nu nog. – De bijdrage van Duitsland.

Teamspirit – samenwerking aan het gemeenschappelijk belang vanuit verschillende bijdragen en groepen – de staat onderworpen aan aristocratische controle, teamwerk zowel in de verkenning van de natuur als in het bevaren van de zeeën – de bijdrage van Engeland (begonnen in Nederland, maar Nederland heeft het stokje overgedragen).

Individueel initiatief en creativiteit – de staat moet gehoorzamen aan de publieke opinie en ieder ambteloos (dat was nieuw!) burger heeft recht van spreken, iedereen heeft deel aan natuurlijk en redelijk gedrag – de bijdrage van Frankrijk.

Totaalcalculatie en mobilisatie – via de staat worden behoeften en productie op elkaar afgestemd en mensen moeten daarbinnen flexibel en verschuifbaar functioneren binnen een soort totaalcalculatie – de bijdrage van Rusland.

Veranderend spreken en luisteren – leren door spreken en luisteren vrede te bewerken om botsingen of wederzijdse vernietiging te voorkomen. Tot deze houding worden we in toenemende mate gedwongen door de erfenis van de wereldoorlogen. We moeten wel praten omdat anders de wereld weer te klein wordt. Feitelijk is dat een revolutie waar wij middenin staan.

Dit zijn eigenschappen of waarden of houdingen of manieren van “spreken” in de zin van Rosenstock-Huessy, waarmee tot op grote hoogte de samenleving zelf door vrijwillige samenwerking zijn eigen problemen kan (en moet!) oplossen zonder interventie van een staat die er boven staat (of de clan).

En Nederland?

De invloeden van die verschillende revoluties hebben telkens ook Nederland overstroomd. Aan al die invloeden heeft Nederland blootgestaan. De eigen Nederlandse “revolutie” echter, de tachtigjarige oorlog tegen Spanje, heeft historisch plaatsgevonden tussen de Duitse en de Engelse revolutie. Die tussenpositie heeft het karakter van de Nederlandse volk wel het sterkste bepaald. Zo had Nederland al de Staten Generaal als “parlement”, zoals in Engeland, maar in tijden van crisis namen Prinsen van Oranje telkens de macht over, wat meer lijkt op het Duitse systeem van vorsten die hun territorium besturen. Ook in de economie zat en zit Nederland vaak tussen Duitsland en Engeland in: Duitsland is vooral gekenmerkt door het zogenaamde Rijnlandse model, dat eigenlijk ontleend is aan de ambachtelijke maatschappij. Daarin klinkt de erfenis door van de gewetensvolle houding van de ambachtsman die in een werkplaats aan gezellen het werk leert en dat doet met een verantwoordelijke vaderlijke houding. Duitsland probeert altijd de productiecapaciteit, de kennis en kunde en verantwoordelijkheid van de arbeiders en werknemers op peil te houden, ook als het economisch tegenzit. De overheid moet daarvoor zorgen. “Overheid” is eigenlijk ook een typisch Duits woord. In Engeland heerst veel meer een economie van vrije competitie met een

minimale rol van de staat, een zogenaamde “hit and run” economie. Nederland doet allebei: de verzorgingsstaat is hoog ontwikkeld, maar de economie is verregaand geliberaliseerd.

Kenmerkend Nederlands is wel dat alles in het teken van de voorlopigheid staat. Nederlanders houden van doormodderen van de enige voorlopige oplossing naar de andere. Dat zijn vaak maar halve oplossingen, die tegenstrijdige principes naast elkaar laten bestaan. Zo werd Nederland een republiek, maar tegelijkertijd was het hoogste ambt in die republiek een “stadhouder”. Welnu, een stadhouder is net als een luitenant iemand die de positie representeert van iemand die hoger staat, een koning of keizer. Maar die koning of keizer was er niet. Toch bleef de term stadhouder in gebruik. Ook in het Nederlandse drugsbeleid komt die tweeslachtigheid tot uitdrukking. Verkopen mag, produceren niet. Op den duur houdbaar is die oplossing waarschijnlijk niet. Het gebeurt toch. De Staten Generaal waren altijd afhankelijk van de regeling van last en ruggespraak in de zeven provinciën. Dat wil zeggen: als er een nieuw agendapunt opdook, konden de provinciën eisen dat er geen besluit over genomen werd voordat ze eerst het thuisfront opnieuw geraadpleegd hadden. Dat was een trage, maar toch effectieve manier van besturen. Zo kon je iedereen aan boord houden. Dat was ook de bedoeling. Polderen dus. Het Nederlandse polderen lijkt wel wat op de Engelse teamspirit maar toch heeft het een iets andere toonzetting. In de Engelse traditie schik je je veel meer naar het bestaande team – “don’t rock the boat”. Van tijd tot tijd kan het team wisselen, maar daartussen doe je mee en sta je er voor, ook al is het niet helemaal naar je zin. Nederlanders neigen er meer naar per dag de beslissingen te herzien als iemand er even anders over blijkt te denken. Dat is de Nederlandse manier van iedereen aan boord houden en zo door een kleine concessie voorlopig de samenwerking in stand te houden. Beide is het natuurlijk toch een versie van pluralisme en zoeken van eenheid! Dat sluit natuurlijk niet uit dat er ook, en in toenemende mate, sterk hiërarchische verhoudingen in Nederland kunnen zijn. Toch worden die vaak gematigd door deze Nederlandse erfenis aan polderen. De bron van dat polderen wordt vaak herleid tot de middeleeuwen en het optreden van de waterschappen in die tijd. Ook zij hadden van iedereen de medewerking nodig in de strijd tegen het water. Maar er zijn ook andere oorzaken. Nederland was eigenlijk een randgebied ver van het centrum van het Duitse Rijk waar het toe behoorde. Zo kon zich al vroeg in Nederland, net als in Italië, een stedelijke cultuur ontwikkelen. Daarop konden op hun beurt de kerkenraden voortbouwen die in overeenstemming met de calvinistische traditie in Nederland ontstonden in de tijd van de Reformatie: bestuur van onderaf. Ook in Engeland gebeurde dat en dat werkte versterkend op de openheid van een civil society en de

verantwoordelijkheid van een “public spirit”: op basis van vrije burgerlijke initiatieven de verantwoordelijkheid nemen en maatschappelijke problemen aanpakken.

Burgerschap

Wij zijn vaak niet goed hoogste van onze eigen waarden, de waarden die ons niettemin gevormd hebben. Hoe leren wij dan mensen die hier binnenkomen deze waarden te kennen en er vertrouwd mee te worden? Daaruit ontstaat grote verwarring. Jonge mensen belanden tussen twee culturen en begrijpen niet wat hen overkomt. Als voorbeeld moge dienen de

Marokkaanse jongere (vooral de jongen). Thuis is die vaak autoritaire verhoudingen gewend en moet hij respect tonen maar buiten op straat moet hij zich handhaven door een assertieve individualistische houding en dat krijgt hij niet bij elkaar, want de individualistische houding van de Nederlander laat niet veel respect zien (althans dat respect is niet zichtbaar, ook als het er wel is). Bijgevolg wordt hij brutaal en vaak onhanteerbaar brutaal (door de combinatie van eergevoel, en individualisme), hoewel hij voortkomt uit een hiërarchische gehoorzaamheids- en schaamte- cultuur. Hoe kan hij leren verschillende waarden af te wisselen, afhankelijk van de context, naar tijd en gelegenheid? Wie kan hem helpen het Nederlandse individualisme goed te begrijpen – niet als koppige eigenzinnigheid, maar als inbreng in een voortgaand gesprek? Hoe kan hij leren dat verschillende waarden elkaar kunnen relativeren, zodat hij zich ook kan handhaven zonder zijn hakken in het zand te zetten?

Dit afwisselen en het juiste ritme vinden, dat is de zoektocht en het experiment van de westerse (christelijke) geschiedenis. Een centraal gegeven daarin is de wederzijdse doordringing en wederzijdse correctie van waarden. Als in een goed huwelijk. In een goed huwelijk corrigeren man en vrouw elkaar en vullen ze elkaar aan juist door verschillend te zijn. In een goed huwelijk hinderen ze daar bij elkaar niet, maar laten ze elkaar juist tot hun recht komen door hun verschillende bijdragen op verschillende tijden in te zetten, door onderling dus het juiste ritme te vinden.

Tenslotte: wat is er christelijk aan die westerse geschiedenis? Of is dat maar een sausje en een bijverschijnsel? Gezien de definitie die Rosenstock-Huussy geeft van het christendom is er meer aan de hand: christelijk leven betekent op tijd kunnen ophouden. Dat wil zeggen: Zozeer schrikken van het geweld van je eenzijdigheid, dat je ook anders kunt. Waarom? Je hebt geleerd op de een of andere manier tegen de werkelijkheid aan te kijken door de ogen van de slachtoffers.

UIT HET BESTUUR – OTTO KROESEN

Burgerschap.

Het huidige nummer van de interim blikkt veel terug op de najaarsbijeenkomst. Het bestuur heeft dat ook gedaan. Het was een bijeenkomst met verschillende inbreng en de kleine verhalen werden met het grote verhaal verbonden. Het thema burgerschap blijft het bestuur bezighouden. Ook de laatste bestuursvergadering, 20 januari, lokte de nodige discussie uit, ook weer met het oog op de huidige politieke situatie wereldwijd. Ergens zegt Rosenstock-Huussy dat elke stap in de economische eenwording van de wereld afgekocht wordt met een nationalistische reactie. Vrij geciteerd, want ik ben niet helemaal zeker of hij daar het woord “nationalistisch” gebruikt (Kan iemand het precieze citaat vinden? Ik weet niet waar het staat.). In ieder geval is een of andere “wij” groep bedoeld.

ERH – belichaming van waarden in verschillende tijden: Ritmiek

De Duitse Rosenstock-Huussy Gesellschaft heeft in het najaar (2016) zijn gedachten gewijd aan soortgelijke thema's: de vraag naar belichaming in het werk van Nietzsche. In de wereldbeschouwelijke filosofie en ethiek van zijn dagen heerst een rationalisme dat voorbijgaat aan de vraag hoe wij ons door de tijd heen bewegen. Wij bewegen ons door de tijd heen door achtereenvolgens verschillende waarden te belichamen. Niet hoe wij praten maar hoe wij ons bewegen is beslissend, ritmisch, afwisselend, vasthoudend. Maar een samenleving die zijn leden tot radertjes in de grote machine reduceert beschadigt dit ritmische leven. De volgende bijeenkomst van de Gesellschaft is van 23 tot 25 juni. Dan gaat het over Marx en Luther, oftewel de arbeid en de christelijke vrijheid. Toen er nog ambachten waren bestond de christelijke vrijheid van de ambachtsman in het overdragen van zijn beroep aan de volgende generatie en in de verantwoordelijkheid voor zijn eigen werkplaats. Daarbuiten was hij onderworpen aan de overheid. Dit evenwicht tussen vrijheid en gehoorzaamheid is verstoord sedert de scheiding van werk en wonen. Alleen de gehoorzaamheid is overgebleven, de onderworpenheid aan de staat of aan het bedrijf. Of zijn er ook tegenbewegingen? En hoe zien die eruit of moeten die er uitzien volgens Rosenstock-Huussy? Wat is bedoeld met ritmisch leven en belichaming en christelijke vrijheid?

Verschijsing van de Soziologie in Amerika.

Vanuit Amerika wordt ons aangekondigd dat het eerste deel van de sociologie binnenkort zal verschijnen, onder de titel "The Cross of Reality: the Hegemony of Spaces". Wayne Cristaudo, Francis Huessy zijn alles editors opgetreden en Jürgen Lawrenz is de vertaler. Nog in 2017 zal dit gebeuren. Iedereen ziet natuurlijk meteen al uit naar het tweede deel, het dikste, maar dat zal nog wel even op zich laten wachten.

Voorjaarsbijeekomst.

Gebeurt er onder ons ook wat? Jazeker: als bestuur hebben we voorbereidingen getroffen voor de voorjaarsbijeekomst en die valt samen met de presentatie van de publicatie "Als Hitler valt" van Marlouk Alders met medewerking van Feico Houweling. Maar daarover elders meer in dit nummer. Die gelegenheid, **6 mei**, zal ook gebruikt worden voor een ledenvergadering, overigens met een bescheiden agenda. Wij hoeven dit jaar niet een nieuw bestuur te kiezen. Alle bestuursleden zetten ook graag hun werkzaamheden voort. Ook over deze ledenvergadering later meer.

De levendige discussie en de gemeenschappelijke interesse in het werk van Rosenstock-Huessy van de bestuursleden maakt dat het bestuurswerk als zodanig "onder de hand" gedaan wordt. Werk dat vanuit een breder perspectief en een langlopende inspiratie gedaan wordt is geen last. Zo dragen wij als bestuur ons steentje bij aan de oplossing van het probleem van de geestloze arbeid.

Voornemens voor het najaar.

In het najaar pakken we het thema burgerschap opnieuw op en we gaan proberen daar wat samenwerking met andere partijen in te creëren. Het is een thema dat meer mensen aangaat dan alleen Respondeo leden en het is een thema waarbij we juist ook als Respondeo met onze inbreng voor de dag kunnen komen. Allerlei cursussen over burgerschap zouden daardoor een verdiepingsslag kunnen ondergaan. Dus waarom niet contact maken met die mensen die hun best doen voor zulke cursussen en aanverwante activiteiten die de integratie van de medelanders en de Nederlanders bevorderen? We hoeven van onze Nederlandse identiteit niet een ivoren toren te

maken, maar we kunnen er ook onze missie van maken: anderen laten delen in de verworvenheden van het Europese pluralisme en hun waarden en tradities integreren in deze meerstemmigheid. Dat is de toekomst! Maar ook dit niet als theorie, maar als belichaming!

Er is al een **datum** voor deze bijeenkomst, in alle voorlopigheid: **zaterdag 7 oktober.**

Vereniging Respondeo

Ter studie en verspreiding van de inzichten van Eugen Rosenstock-Huessy. Deze betreffen de ontwikkeling van mens, cultuur en samenleving in hun onderlinge samenhang met het oog op de toekomst. De focus is gericht op vrede en rechtvaardigheid voor elke bewoner van onze planeet. Levensoriëntatie, praktische samenwerking en respect voor elkaar staan voorop.

Contributies en donaties: Triodosbank, Ibanrekening:

NL 57 Trio019.84.20.757 ten name van Vereniging Respondeo.

Vermeld s.v.p. lidmaatschap (€ 25 – € 35 per jaar), donatie of gift.

Het bestuur wordt gevormd door:

Otto Kroesen voorzitter,
Egbert Schroten secretaris,
Jürgen Müller penningmeester,
Greet Oosterbroek-Baars,
Henk van Olst.

Secretariaat: Egbert Schroten, Ondermaat 38, 7772 JD Hardenberg

tel. 0523 677150, e-mail: schroten.hardenberg@tele2.nl

Uitleen boeken: Josje Sinke, Akkerweg 90, 3972 AD Driebergen-Rijsenburg

(boekenlijst op aanvraag) tel.0343-415950, e-mail: markjosje@zonnet.nl

Boeken van en over Rosenstock-Huessy (ERH): Van bijna alle boeken van ERH zijn nog exemplaren te koop via Respondeo.

Voor nadere inlichtingen kan contact worden opgenomen met:

Marlouk Alders, tel. 023 5363145. Email: lmcalders@ziggo.nl

Over Interim

Interim verschijnt 2 x per jaar.

Abonnement en nummers zijn gratis, voor zover via de e-mail verzonden.

Via de gewone post is het € 5,- per nummer, € 10,- per abonnement.

Als u lid bent van Respondeo is het abonnement op de Interim inbegrepen.

Redactie Interim: Jan Kroesen en Wilmy Verhage

Vormgeving: Jan Kroesen/Peter Bakker

Redactieadres: S.L. Mansholtplein 3 8802 RN, Franeker.

Tel.020- 6736534 E-Mail Jan: kroesen@me.com

E-Mail Wilmy: WVerhage@xs4all.nl

Reacties, ingezonden stukken en dergelijke per post of e-mail naar bovenstaande adressen.